

OPONENTSKÝ POSUDOK

habilitačnej práce

Stahl, J.: Čo sa odohráva v hlave tlmočníka? Simultánne tlmočenie. Teoretické otázky a praktické odpovede.

Otázka, čo sa odohráva v hlave tlmočníka, vyvoláva pragmatickú otázku, aký úžitok máme z toho, ak nájdeme cestu k opisu procesov prebiehajúcich v mysli (simultánneho) tlmočníka. Habilitačná práca J. Stahla je zameraná na túto pragmatickú otázku, samozrejme, v spojitosti s reflexiou možností vnikania do mentálnych mechanizmov aktivizovaných pri simultánnom tlmočení. Táto zameranosť práce evidentne vyplýva z poznávacieho tlaku, ktorý habilitant prežíva aj si uvedomuje ako osobnosť z tlmočnickej praxe aj ako pedagóg pripravujúci kultivovaných tlmočníkov pre rozmanité tlmočnicke udalosti. Toto osobnostno-odborné zázemie určuje proporciu medzi vlastným vkladom do poznávania, čo sa odohráva v hlave tlmočníka, a vlastným príspevkom k pragmatike poznávania. Z hľadiska vlastného prínosu k hľadaniu odpovede na túto otázku teda prirodzene dominuje pragmatika, čo sa prejavuje v tom, že kým pri poznávacej stránke otázky, ktorej sa týka prvá časť habilitačnej práce, oporu hľadá vo výsledkoch relevantných výskumov v oblasti kognície tlmočníka, pri jej pragmatickom aspekte výdatne ťaží z vlastnej empirie, a to tlmočnickej aj pedagogickej, vrátane vlastných metodicky orientovaných výskumov. Na podklade reflexie výskumných dát reprezentatívnych autorov skonštruoval transparentný kognitívno-lingvistický model simultánneho tlmočníka ako východiskovú orientačnú bázu so zreteľom na identifikáciu problémov, s ktorými sa stretáva v tlmočnickej praxi a v didaktike tlmočenia. Podľa neho sa orientuje pri nastoľovaní problémových javov tlmočenia a sprehl'adňovaní metodiky tlmočnickej prípravy študentov.

Z tohto globálneho pohľadu hodnota habilitačnej práce spočíva v tom, že ponúka prvotný interpretačný konštrukt na prienik do štruktúry tlmočnických mentálnych procesov a komplex didakticko-metodických nástrojov a postupov, ktoré sú aplikovateľné ako priame návody pre pedagógov na zostavovanie cvičení aj na voľbu evaluačných postupov a foriem. Vidím v nej aj využiteľnosť pri systematickej sebareflexii tlmočníka, pri zvyšovaní stupňa uvedomenosti, s akým jednotlivec pristupuje k odbornej sebaregulácii, a teda pri sústavnom, na prax orientovanom sebavzdelávaní. Ako sekundárnu hodnotu práce vnímam náčrt konštituovania a rozvíjania translitológie a tlmočníctva v nej, ktorý inšpiruje k oživeniu

„zabudnutých“ ideí, nápadov, postrehov a podnetov v zdrojoch, z ktorých postupne vyrástli moderné aj „moderné“ koncepcie.

Jedným z ťažiskových aspektov sledovaného javu je „kooperácia“ neuvedomovaných, automatizovaných reakcií a uvedomovaných aktivít pri recepcii a produkcii komunikátov. Kognitívno-lingvistický model zahŕňa na strane recepcie analýzu a na strane produkcie plánovanie (na makro- aj mikrorovine). Výrazy analýza a plánovanie evokujú vedomé myšlienково-rečové konanie, a tak sa nastoľuje otázka dynamiky (premenlivosti) pomeru medzi neuvedomovanými a vedomými komponentmi pri recepcii aj produkcii komunikátov. Azda bude užitočné pristiaviť sa pri tejto otázke so zreteľom na to, že recepcia komunikátu tlmočníkom sa principiálne neodlišuje od recepcie v štandardnej komunikácii, ale vzhľadom na jeho pozíciu mediátora sa recepcia nejako modifikuje. Dávam do pozornosti reflexiu tejto modifikácie. Pri produkcii je modifikácia zreteľnejšia, keďže tlmočník kóduje produkty nevlastného vnútorného sveta, ale aj v tejto súvislosti je užitočné ďalej uvažovať o dištinkciách medzi štandardnou a tlmočnickou rečotvornou činnosťou.

Nesporné je, že pri komunikačnom zaobchádzaní s jazykom sa riadime pravidlami. „Zázrak“ jazyka spočíva aj v tom, že bežný používateľ o týchto pravidlách nevie, ale vie sa nimi riadiť, pričom ide o obrovský komplex pravidiel. Do habilitačnej práce téma pravidiel nie je zahrnutá, ale zdá sa rozumné predpokladať, že pri príprave tlmočníkov v edukačnom prostredí otázka pravidiel nie je periférna, najmä so zreteľom na ich tacitnosť, ale súčasne aj ich uvedomenosť za istých okolností. Vidí sa mi, že aj z didaktického hľadiska je plodné uvažovanie o problematike pravidiel používania jazyka vo vzťahu k efektívnosti simultánneho tlmočenia.

Ešte jedna diskusná otázka. V práci sa pripomína, že sa pri príprave tlmočníkov zanedbáva vyjadrovacia kompetencia v materinskom jazyku a vyslovuje sa zodpovedajúca požiadavka: „...jeho precvičovaniu treba venovať v didaktickej praxi oveľa väčšiu pozornosť“ (s. 72). Aká koncepčná a metodická báza prichádza do úvahy pri naplňaní tejto požiadavky?

Celkove hodnotím habilitačnú prácu J. Stahla ako prínosnú najmä pre didaktiku a metodiku prípravy tlmočníkov v univerzitnom vzdelávacom prostredí, a tak **odporúčam**, aby mu bola po úspešnom habilitačnom konaní udelená vedecko-pedagogická hodnosť d o c e n t v odbore PREKLADATELSTVO a TLMOČNÍCTVO.